

B. Generační vztahy

1. *Generační vztahy v literárním vývoji* / 2. *Jiří Wolker: Host do domu a Těžká hodina* / 3. *Karel Poláček: Bylo nás pět* / 4. *Jerome David Salinger: Kdo chytá v žitě* / 5. *William Saroyan: Tracyho tygr* / 6. *Josef Škvorecký: Legenda Emöke* / 7. *David Lodge: Hostující profesoři* / 8. *Michal Viewegh: Výchova dívek v Čechách*

Každý z nás během svého života vystřídá několik různých míst na pomyslném věkovém žebříčku: začínáme jako malé děti, staneme se mladšími a později staršími studenty, pak začátečníky a posléze zkušenými profesionály v zaměstnání, nakonec nás čeká role rodičů a prarodičů. S každou takovou pozicí přijímáme – často nevědomky – i způsob života a myšlení; řadíme se k různým generacím (pokolením). Vztahy mezi generacemi mohou být harmonické, vzájemně se obohacující, i napjaté, soupeřivé. V obou případech se jedná o nosné téma pro umělce, zejména literární; ti se však často sami stávají subjekty generačních střetů ve světě kultury.

1. Generační vztahy v literárním vývoji

1-1 *Pojem generace v jazyce a základní rozčlenění tematiky*; 1-2 *Pojetí generačních vztahů ve starší literatuře*; 1-3 *Generační problematika v beletrii 19. století*; 1-4 *Generační vztahy v literatuře 1. poloviny 20. století*; 1-5 *Generační literatura od 2. poloviny 20. století*.

1-1 Pojem generace v jazyce a základní rozčlenění tematiky

Pojem *generace* pochází z latiny: *genus* = rod, původ, druh; *generatio* [generacio] = plodivá síla, potomstvo. *Generační* poslovnost se mluvnicky vyjadřuje *genitivem* (syn svého otce).

Generace je **potomstvo** přibližně **stejného věku** žijící v přibližně **stejném čase** a ve zhruba **stejných historických a kulturních podmínkách**. Původně se obdobím jedné generace rozumělo zhruba 25 – 30 let. Dnes se sice průměrný věk, kdy lidé zakládají rodinu, zvyšuje, ale zároveň se společenský vývoj výrazně zrychluje. Mladí lidé se tedy generačně odlišují již podle pouhých desetiletí, v nichž se narodili nebo v nichž dospívají: tak hovoříme o generaci šedesátých, sedmdesátých či osmdesátých let nebo o generaci mileniálů (tj. první generace, která se narodila do světa zcela propojeného informačními komunikačními technologiemi, tedy kolem r. 2000).

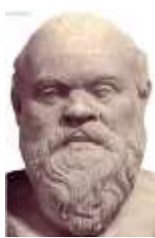
Navíc se pod pojmem *generace* často rozumí **tvůrčí umělecká skupina** (např. generace májovců), do níž pro změnu mohou patřit i lidé odlišné věkově, ale navzájem si blízcí názorově.

Vztahy uvnitř generací i mezi nimi patří mezi činitele, které umožňují **socializaci** (společenské začlenění) jedince. **Starší generace předává** mladší generaci jednak **praktické znalosti i dovednosti**, jednak **ustálené kulturní obsahy**, jejichž sdílení zajišťuje pokračující **kolektivní identitu**, tedy pocit jedinečné sounáležitosti příslušníků obce, národa apod. (tyto obsahy mívají často podobu symbolů či příběhů, někdy až mytických). **Mladší generace** však obvykle, v závislosti na změněných životních podmínkách, usiluje o **reinterpretaci**, či dokonce úplnou **náhradu** myšlenkového dědictví rodičovské generace: tak vzniká atmosféra **generační vzpoury**. V soužití generací se tedy střídají a prolínají soulad a vzájemná spolupráce s napětím a soupeřivými konflikty.

V literárních dějinách můžeme otázku generačních vztahů spatřovat ve 4 podobách:

1. **Generační vztahy jako dramatický střet** v námětech literárních děl;
2. **Tematika převažujícího souladu mezi generacemi**;
3. **Mládí jako ideální stav** těla a duše;
4. **Generační vystoupení literátů** či celých autorských skupin a spory o jejich tvorbu.

1-2 Pojetí generačních vztahů ve starší literatuře

Antičtí filozofové považovali za dokonalý stav, kdy mladí muži přebírají a rozvíjejí myšlenky svých moudrých učitelů. Vznikl dokonce žánr **sokratovského dialogu**, v němž učitel rozmlouvá se svým oponujícím žákem. Takové diskuse vedl už **starorožecký filozof Sókratés** (5. století př. Kr.). Ovšem písemnou podobu dal tomuto typu dialogu až Sókratův žák **Platón** (kolem r. 400 př. Kr.): dialogy **Gorgiás, Faidros, Tímaios...** (jako filozof tu zpravidla vystupuje Sókratés). Ve **starém Římě** pěstoval sokratovský dialog **Marcus [markus] Tullius Cicero** (1. století př. Kr.) (spis **Tuskulské hovory** – název podle města, kde Cicero žil ve své vile).

V drsném **středověku** lidé vstupovali do dospělosti již kolem 15 let věku, takže dospívání bylo krátké a přehlížené. Na dítě se hledělo jako na zmenšeného dospělého a např. legendistické pasáže o dětství světců překypují nerealistickou idealizací (viz např. **Legenda o svatém Mikuláši**, zachycená v latinské knize **Legenda aurea** od italského kněze **Jacoba de Voragine**, 13. století).

Přelom přinesla **renesance** se svým zřetelem k reálnému životu a se zájmem o jeho věrné zobrazení. Skutečným mistrem – dodnes nepřekonaným – ve vystižení generačních rozdílů se stal anglický dramatik **William Shakespeare** (1564 – 1616). V **Romeovi a Julii** dvojice mladých lidí dá průchod své lásce navzdory hlubokému nepřátelství obou rodů, v **Hamletovi** se syn zemřelého dánského krále ocitá na životní křižovatce, když odhalí vražedný komplot své matky s otcovým bratrem, britský **král Lear** zešílí, když zjistí, jak dvě z jeho dcer jej znišťnou přetvářkou přiměly k tomu, že nespravedlivě zapudil třetí, nejmladší dceru – jedinou, která ho opravdu milovala. V **Kupci benátském** dva mladí Benátčané, lehkomyšní, ale spjatí pevným přátelstvím, čelí prohnatému, ale bezcitnému stárnoucímu Židu Shylockovi.

Barokní duchovní poezie oživuje generační téma v křesťanských souvislostech. Vedle vztahu Boha Otce a Božího syna (Ježíše Krista) se akcentuje role ženy – bohorodičky Marie (český hudebník a básník **Adam Václav Michna z Otradovic**, asi 1600 – 1676: písňová sbírka **Česká mariánská muzika**, v ní píseň **Vánoční noc = Chťíc, aby spal**).

Klasicismus pracuje s rejstříkem generačně příznačných charakterových vlastností (francouzský dramatik **Molière**, 1622 – 1673: komedie **Lakomec**).

Preromantismus obrací pozornost od objektivního vnějšího světa k subjektivnímu duševnímu nitru jedince; nahlíží mládí jako zdroj autentických emocí, kdy člověk jde za hlasem svého srdce. V Německu se zformovalo hnutí mladých literátů **Sturm [šturm] und Drang** (Bouře a vzdor).

Autoři – **Johann Wolfgang von Goethe** (1749 – 1832), **Friedrich Schiller** (1759 – 1805) aj. – obohatili vzrušenou citovost díla požadavkem úplné osobnosti a tvůrčí svobody. Goethe napsal román v dopisech **Utřpení mladého Werthera**: mladý malíř se zamiluje do dívky, která jeho city sice opětuje, ale uzavře sňatek z rozumu s úředníkem. Werther své zklamání vyřeší sebevraždou. Kniha vzedmula vlnu wertheromanie: mladí muži napříč Evropou se začali oblékat i chovat podle Wertherova vzoru, a dokonce byl mezi nimi zaznamenán zvýšený počet sebevražd jako výrazu osobní deziluze.

1-3 Generační problematika v beletrii 19. století

Na počátku 19. století se evropská společnost ocitla v éře **první průmyslové revoluce**: věk parních strojů a prvních železnic i továren přinesl nároky na důkladnou profesní přípravu mladých lidí; vzniká síť středních škol, univerzity rozšiřují počet fakult o studia moderních oborů a nově vznikají také technické vysoké školy. Vedle mnoha jiných sociálních důsledků tohoto vývoje se v životě člověka objevuje **dospívání** jako časově obsáhlá a svou povahou autonomní životní etapa s charakteristickým mentálním i kulturním obsahem. Tehdejší střední a vysoké školy byly otevřené pouze pro chlapce, ale dívky ze středních a vyšších vrstev byly vzdělávány v domácnosti.

V literatuře vzniká nový žánr označovaný německým termínem **bildungsroman** (román o životním zrání, vývojový román): jde vlastně o fiktivní variantu životopisného románu, život hrdiny

(hrdinky) je zachycen od útlého dětství po dosažení časně dospělosti, přičemž dílo přerůstá v plastický obraz celé společnosti v dané době. Hlavní postavy dospívají v konfrontaci s okolním světem a autor tuto jejich životní cestu líčí jako vzorovou, byť samozřejmě naplněnou konflikty a dějovými zvraty. Na počátku žánru stojí **Goethův** román *Viléma Meistera* [majstra] *léta učednická*. Dnešní čtenář si ovšem bildungsroman spojuje spíše s britskými realistickými autory: **Charlotte Brontëová** (1816 – 1855): *Jana Eyrová*, **Charles Dickens** (1812 – 1870): *David Copperfield*.

Romantismus je mezigeneračními vztahy velmi zaujat, přičemž straní idealistickému, odvážnému, ovšem svým okolím nepochopenému mládí. Romantičtí autoři žijí nekonvenční život blízky jejich literárním hrdinům. Novým prvkem v životě mladých lidí se stává cestování za poznáním (světa i sebe sama) do vzdálených zemí naplněných divokou přírodou, památkami slavné historie i exotickou krásou: takto putuje Evropou hrdina v umělém eposu britského básníka **George Gordona Byrona** (1788 – 1824) *Childe Haroldova pouť*.

Objevuje se i extrémní poloha vzpoury mladého, osamělého jedince proti řádu světa. Takové vzdorné úsilí bývá označováno jako **titánství** – podle starořeckých božských Titánů, mezi něž patřil i Prométheus, jenž stvořil lidi a navzdory vůli olympských bohů je vzdělal v civilizačních dovednostech (jejichž symbolem se stalo využívání ohně). Titánský osud mají *Démon* z básnické skladby ruského autora **Michajla Jurjeviče Lermontova** (1814 – 1841) a *Odpoutaný Prométheus* z básnického dramatu Angličana **Percyho Bysshe Shelleyho** (1792 – 1822). První hrdina je anděl svržený z nebes za marnou vzpouru proti Bohu a snažící se své prokletí překonat silou lásky k dívce; druhý hrdina usiluje osvobodit se z trestu, jež na něj vládce bohů Zeus uvrhl.

V literatuře českého romantismu najdeme vícevrstevnatou analýzu mezigeneračních vztahů v *Máji* od **Karla Hynka Máchy** (1810 – 1836) a na generační otázce jsou postaveny i některé básně z *Kytice* od **Karla Jaromíra Erbena** (1811 – 1870): *Poklad*, *Polednice*, *Vodník*, *Dceřina kletba*...

V dílech ovlivněných idealizujícím měšťanským **biedermeierem** najdeme smírné řešení generačních konfliktů (**Josef Kajetán Tyl**, 1808 – 1856: hra *Strakonický dudák*) i líčení generačního souladu (**Božena Němcová**, 1820 – 1862: próza *Babička*).

Také pro **realistickou literaturu 19. století** jsou generační vztahy jedním z hlavních témat.

Francouzští realisté ukazují zápas mladého člověka o naplnění životních snů v atmosféře materialisticky orientované, pokrytecké a mravně i intelektuálně pokleslé měšťanské společnosti. Někteří hrdinové odolají tlaku a zůstanou věrni svým snům a nezkaženému charakteru (Evžen de Rastignac v románu *Otec Goriot* od **Honoré de Balzaca**, 1799 – 1850; mladý tajný bonapartista Fabrizio [fabricio] del Dongo v románu *Vězňice parmská* od **Stendhala**, 1783 – 1832). Jiní kvůli osobnímu prospěchu tomuto systému podlehnou (Julien [žiljen] Sorel, váhající mezi kněžskou kariérou a úspěchem u žen, ve **Stendhalově** románu *Červený a černý*; ambiciózní novinář Georges Duroy [žorž dyroa] v románu *Miláček* od **Guy de Maupassanta**, 1850 – 1893).

Pro **anglický realismus** se stávají příznačnými příběhy o osiřelých dětech trpících neláskou a sobectvím dospělých, materiální nouzí a pochmurnou atmosférou svého okolí. Klasickým autorem tu je **Dickens** (romány *Oliver Twist*, *Mikuláš Nickleby* [niklbi], *Malá Dorritka*...),

Jeden z nejpopulárnějších spisovatelů ve Spojených státech **Mark Twain** (1835 – 1910), blízký Dickensovi kriticky analytickým pohledem na společnost i anglosaským humorem, napsal dvojici románů o chlapcích z městečka na řece Mississippi: *Dobrodružství Toma Sawyera* a *Dobrodružství Huckleberryho Finna*. Chlapecký svět se svou fantazií, odvahou, touhou po dobrodružství, ignorováním sociálních i rasových přehrad a odstupem od konzervativního školského i církevního prostředí představuje svěží protiklad autoritativního, kastovního, ale v mnoha ohledech naivního světa dospělých. Oba romány byly původně zamýšleny jako knížky pro mládež, ale staly se pro svůj myšlenkový obsah součástí také literatury pro dospělé.

V české literatuře 19. století se objevily dvě zřetelně vyprofilované generační autorské skupiny. **Májovci** (podle jejich almanachu *Máj* z r. **1858**) si vytkli za cíl oprostít českou beletrii od prvoplánového vlastenectví a povznést ji na úroveň **současného evropského realismu**. Hlavními autory tu byli **Jan Neruda** (1834 – 1891; básnické sbírky *Hřbitovní kvítí* a *Knihy veršů*, soubor *Povídky malostranské*), **Vítězslav Hálek** (1835 – 1874; sbírky *Večerní písně*, *V přírodě*) a **Karolína Světlá** (1830 – 1899; romány *Vesnický román*, *Kříž u potoka*, *Frantína*).

Novoromantická generace ruchovců a lumírovců (almanach *Ruch* z r. **1868**, časopis *Lumír*) usilovala o obohacení české literatury esteticky vysokými tématy z minulých epoch literární historie, a chtěla tak odstranit dosavadní vývojový deficit českého písemnictví: **Svatopluk Čech** (1846 – 1908; básnická skladba *Písně otrocka*), **Jaroslav Vrchlický** (1853 – 1912; celoživotní básnický cyklus *Zlomky epepeje*), **Josef Václav Sládek** (1845 – 1912; báseň *Na hrobech indiánských*), **Julius Zeyer** (1841 – 1901; pohádková hra ze Slovenska *Radúz a Mahulena*).

Kultura konce století přímo tkvěla v generačním předělu. Velkým sporem, který vyvrcholil dokonce soudním zákazem, byl případ básnické sbírky *Květy zla* prokletého básníka **Charlese Baudelaira** (1821 – 1867), jenž byl obviněn, že svou tvorbou provokativně narušuje většinové (tedy měšťanské) pojetí mravnosti. Význačným zjevem mezi mladými autory se stal **Arthur Rimbaud** (1854 – 1891; rovněž řazen mezi prokleté básníky), jenž v pouhých 17 letech napsal báseň *Opilý koráb*, která se zařadila mezi nejvýznamnější díla světové poezie.

Mladí čeští autoři této epochy sepsali r. **1895** programový *Manifest České moderny*, v němž odmítli český novoromantismus jako neaktuální a nepůvodní a přihlásili se k návaznosti na realismus májovců, ovšem nadto zdůraznili požadavek tvůrčí, nikým a ničím neomezované individuality, spjaté s novým, spíše sociálně než národnostně zaměřeným pojetím politiky. Signatáři

manifestu byli nejvýznamnější český literární kritik **František Xaver Šalda** (1867 – 1937), impresionistický básník **Antonín Sova** (1864 – 1928; sbírky *Květy intimních nálad*, *Z mého kraje*), symbolistický básník **Otokar Březina** (1868 – 1929; sbírky *Svítání na západě*, *Stavitelé chrámu*, *Ruce*), prozaik a dramatik **Vilém Mrštík** (1863 – 1912), jenž tvořil v duchu realismu (drama *Maryša*; napsal je s bratrem Aloisem) a impresionismu (romány *Pohádka máje*, *Santa Lucia* [lučija])...

1-4 Generační vztahy v literatuře 1. poloviny 20. století

Česká generace **anarchistických buřičů** z počátku **20. století** zahrnuje autory, kteří se hlásili k **anarchismu**. Anarchismus je politický směr založený na skepsi vůči formálním politickým autoritám a na důvěře, že lidé se dokáží spravovat sami na základě samosprávných komunit bez nadřazené státní moci.

Hlavní osobností této generace byl **Stanislav Kostka Neumann** (1875 – 1947; básnické sbírky *Satanova sláva mezi námi*, *Knihy lesů, vod a strání*), jehož pražská (olšanská) vila se stala neformálním centrem českého literárního anarchismu. Mezi anarchistické básníky patřili také **František Gellner** (1881 – 1914; sbírka *Po nás at' přijde potopa!*), **Karel Toman** (1877 – 1946; sbírka *Torzo života*) a **Fráňa Šrámek** (1877 – 1952; básnická sbírka *Modrý a rudý* – kontrast barvy rakouské uniformy z doby autorovy vojenské služby a barvy z praporu anarchistů; román *Sříbrný vítr* – příběh o těžkostech studentského dospívání přerůstá v kritický pohled na společenskou realitu).

První světová válka znamenala zásadní **přelom** také v **kulturním vývoji euroamerické společnosti**. Do historie odešly úspěšně završené zápasy o národní rovnoprávnost i boj s pozůstatky absolutismu: v Evropě drtivě převládly národní státy s republikánským státním zřízením. Pozornost veřejnosti se obrátila k technickým vymoženostem moderní civilizace (rozmach druhé průmyslové revoluce – věku elektřiny a spalovacího motoru), k modernizaci a demokratizaci školství,

k rovnoprávnosti žen a k problematice sociálních rozdílů, nyní zostřených poválečnou hospodářskou krizí. Evropa prožívá silný **názorový posun doleva**, jsou zvažovány dokonce možnosti nastolit komunismus jako razantní diktaturu dělnické většiny nad menšinou ostatních společenských vrstev.

Tehdy v české literatuře vzniká směr **proletářské umění**. Vychází ze solidarity umělců s proletariátem (s průmyslovými dělníky). Hlavním žánrem tu je poezie: od předchozí básnické tvorby ji odlišuje důraz na sociální témata, kolektivismus a přímá, nejnotajná pojmenování.

Hlavním představitelem směru je **Jiří Wolker** [volkr] (1900 – 1924). Během svého krátkého života (zemřel na tuberkulózu) napsal dvě básnické sbírky. *Host do domu* vyjadřuje dospívání chlapce v muže, přičemž základem tohoto nelehkého procesu se stává harmonizace okolního světa, spojená s budováním vstřícných, ale v zásadě prostých mezilidských vztahů. *Těžká hodina* představuje dospělé vykročení do reálného světa s jeho tvrdými rozpory, především sociálními, přičemž jejich tíha často dopadá na milostné vztahy mladých lidí. Wolkerova tvorba se stala předmětem prudkého, v zásadě generačního sporu. Wolkerovi byla vytýkána infantilizace, absence zkušeností s reálným životem dělnictva, neujasněnost, pokud jde o cílovou skupinu čtenářů. Wolker ovšem výjimečným způsobem spojoval zřetel k běžnému životu s hlubokým vystižením duše mladého člověka a obracel se ke generačně spřízněnému městskému publiku, které dobře chápalo jeho autorskou polohu jako záměrnou stylizaci.

Ve **20. letech** v české básnické tvorbě dominoval **poetismus**: ryze český umělecký směr nové, mladé literární generace, blízký jiným proudům světové meziválečné (nové, druhé) moderny. Poetismus osvobozoval umění od ideologičnosti, moderní svět nahlížel optikou hry a uvolněné fantazie, inspiroval se mj. lidovou městskou zábavou (cirkus, kino). Vůdčími autory byli **Vítězslav**

Nezval (1900 – 1958; sbírka *Pantomima*), **Jaroslav Seifert** [saifrt] (1901 – 1986; sbírka *Na vlnách TSF* – francouzská zkratka pro bezdrátový telegraf), k poetismu náleží také první tvůrčí období pražského **Osvobozeného divadla**: hry **Jiřího Voskovce** (1905 – 1981) a **Jana Wericha** (1905 – 1980) s hudbou **Jaroslava Ježka** (1906 – 1942): *Vest pocket revue* [vest pokit ri'vju:/revü], *Ostrov Dynamit*, *Golem* aj.).

1-5 Generační literatura od 2. poloviny 20. století

V nejtěžším roce Druhé světové války byla založena česká literárně-výtvarná **Skupina 42**, která navazovala na meziválečnou modernu, ale zejména v poezii se nevyhýbala tragičtějším a existenciálním tónům (včetně kontrastu dětství versus dospělost a smrt): lyričtí básníci **Jiří Orten** (1919 – 1941; autor židovského původu, sbírky *Čítanka jaro*, *Cesta k mrazu*, *Ohnice*), **Jiří Kolář** (1914 – 2002; sbírka *Ódy a variace*, 1978 emigroval do Francie), **Josef Kainar** (1917 – 1971; sbírka *Nové mýty* – v ní báseň *Stríhali dohola malého chlapečka*), **Ivan Blatný** (1919 – 1990, sbírka *Melancholické procházky* aj., 1948 emigroval do Velké Británie). Kolář se věnoval také výtvarné tvorbě (koláže), z ryzích výtvarníků Skupiny 42 je nejznámější Kamil Lhoták. Od r. 1987 se uděluje prestižní *Cena Jiřího Ortena* nejlepším mladým česky píšícím autorům.

Nejpopulárnější meziválečný český prozaik **Karel Poláček** (1892 – asi 1945), pro svůj židovský původ zbavený za nacistické okupace možnosti publikovat, dokončil v r. 1943 humoristickou knížku o chlapcích z prvorepublikového (meziválečného) maloměsta *Bylo nás pět*. Na nevelkém prostoru série klukovských příhod, zpravidla založených na střetávání se světem dospělých, vybudoval úplný typologický rejstřík soudobé české společnosti. Vypravěčem je syn maloobchodníka Petr Bajza, jehož jazykový styl se rozprostírá od vstřícných pokusů přijmout školsky hyperkorektní vyjadřování přes citace z triviální četby až po úlevně upřímné výrazy obyčejného, správného kluka. Autorský pohled ovšem snadno

vytušíme: zatímco dětský svět je nazírán s pochopením, postavy dospělých se – až na výjimky – blíží karikatuře. Bylo nás pět vyšlo až po válce a stalo se jedním z ikonických děl české literatury.

Druhá světová válka – nejhrůznější konflikt v celých lidských dějinách – přinesla zásadní **rozdvojení společenské atmosféry** v euroamerické společnosti. Konzervativní „generace otců“ viděla válku a jí předcházející světovou hospodářskou Velkou krizi jako politováníhodné vybočení z předchozího, v zásadě správného vývoje, na něž je nyní třeba opět navázat. Naproti tomu mladá generace, jejíž příslušníci museli krizi a válce obětovat mnoho ze svých životních plánů a představ (pokud rovnou nepřišli o život), vystoupila s razantním konstatováním, že předválečná společnost k následným tragédiím nevyhnutelně směřovala, neboť byla naplněna patriarchálním viděním světa, kariérismem, konformismem, pokrytectvím, ponižováním obyčejného dělného člověka, diskriminací žen, zistnými ústupky vůči zlu apod., a že tedy poválečný svět by měl být založen na humanističtějších, demokratičtějších a vůbec svobodnějších a spravedlivějších principech.

V literatuře se objevila **generace autorů**, kteří tento nový postoj svou tvorbou posilovali a prosazovali. V r. 1951 vyšly ve Spojených státech dvě knihy, jejichž hlavními postavami jsou dospívající mladíci, kteří se snaží najít ve světě své místo a přitom neslevit ze své vlastní vize smysluplného života. Jsou to román ***Kdo chytá v žitě*** od **Jeroma Davida Salingera** [džə' rəuma deivida sælɪndʒərə] (1919 – 2010) a novela ***Tracyho tygr*** od **Williama Saroyana** [wɪljəma sə'roɪəna] (1908 – 1981).

Ve Velké Británii 50. let vzniká literární skupina **Rozhněvaní mladí muži** (Angry Young Men [æŋgri jaŋ men]). Ztělesněním zkostnatělých struktur jsou pro ně tradiční anglické univerzity se svým kastovním, až sektářským vnitřním životem; literární hrdinové se snaží tento svět a na něj navazující kariéru odmítnout: **sir Kingsley Amis** [sə: kiŋzli eɪmɪs] (1922 – 1995): román ***Šťastný Jim*** [dʒɪm], **John Wain** [dʒɒn weɪn] (1925 – 1994): román ***Pospíchej dolů***.

Radikálnější rozchod s většinovou společností provedla americká **Beat Generation** [bi:t ,dʒenə'reiʃən] = **zbitá, vyčerpaná generace** (beatnici). Byli to mladí lidé z velkoměst, kteří svůj odpor vůči establishmentu [establišmentu] (vládnoucí společenské vrstvě a jejím strukturám) spojili s automobilovým putováním po Státech a s otevřenou výpovědí o svých hledačských zážitcích prolínajících se s konzumací alkoholu a jiných drog, s volnými sexuálními vztahy apod. Erbovním dílem beatníků se stal román **Jacka Kerouaca** [dʒækə keruækə] (1922 – 1969) ***Na cestě (On the Road)*** [ɒn ðə rəʊd], dalšími beatnickými tvůrci byli básníci **Lawrence** [lɔrəns] **Ferlinghetti** (* 1919; sbírka ***Lunapark v hlavě***) a **Allen** [ælin gɪnzɒ:g] **Ginsberg** (1926 – 2007; básnická skladba ***Kvílení***; Ginsberga při jeho návštěvě Prahy v r. 1965 studenti zvolili králem své slavnosti majálesu, načež jej československé komunistické úřady vyhostily ze země).

Tvorba beatníků patřila mezi impulsy **silné generační vlny 60. let**. Tato vlna byla mohutná a výrazná také proto, že její jádro tvořili mladí lidé z početné generace narozené v baby-boomu [beɪbi bu:mu] po r. 1945. Říká se, že to byla jediná generační vzpoura, která vznikla nikoli z nedostatku, ale z protestu proti samoučelnému blahobytu. Mezi beletristickými kronikáři této éry vyniká Brit **David Lodge** [deɪvɪd lɒdʒ] (* 1935; román ***Hostující profesori***), těžiště poezie tohoto období se přesouvá do písňových textů: Američan **Bob Dylan** [dɪlən] (* 1941; Nobelova cena 2016) aj.

Hluboký generační spor v české poválečné literatuře se týkal románu ***Zbabělci*** od **Josefa Škvoreckého** (1924 – 2012). Autorova prvotina (vydána až 1958) se odehrává na maloměstě v posledních dnech války a propuknuvší odboj líčí jako neorganizovanou sérii akcí, jejichž aktéři mají různé motivace, ale patetický boj za národní svobodu mezi nimi chybí. Oficiální kritici vytýkali mladému autorovi absenci respektu k nedávným hrdinským událostem, ovšem Škvorecký sledoval náročnější cíl: návaznost na autentický realismus Hemingwayův a Salingerův.

